

# Huszárek Ésefe

Irf. Kemény György

(Kemény János rajzaival)



I.

## SZEGÉNY EMBER DOLGA CSUPA KOMÉDIA.

Almából kelet nap alig lebbenti föl  
Égi nyoszolyáján bíbor takaróját,  
Huszár Péter máris gyűrűzik erősen,  
S nótával köszönti a kalászos rónát.  
Zizegve dől a rend, mint kuruc kard előtt  
Véres háboruban hullt hajdan a német...  
Ott halált osztottak szikrázó acéllal,  
Kasza suhintásán támad itt új élet.

Labancverő kardból kasza lett manapság,  
Kardszorító markok aratáshoz szoktak;  
A vérrel öntözött, temetőnek szánt föld  
Kenyértermője lett késő utódoknak.  
Ha aratás közben rozsdamarta vason,  
Korhadt csontdarabon megbotlik a lába:  
Korhad Péter az ő egyszerű eszével  
Gyakorta nagyokat tűnődik magába'.

Találgatja ezt is, gondolja amant is,  
De egyikre se tud biztosat felelni.  
És vágja a kalászt, nagyokat suhintva,  
Mintha csak labanc vón' egyik valamennyi...  
Közben a kékes köd rongyokba szakadva  
Leesik a mező harmatos szinéhez;  
Keleten az égbolt kebele megszakad,  
S az ébredő naptól minden csupa vér lesz.

Fölbred a mező. A néma hallgatást  
Jóleső zsibongás váltja meg a földön.  
A falu harangja urangyalát csönget,  
A mit meghallgatni már a nap is följön.  
Megfürösztí arcát harmat tengerében,  
S úgy néz meg a rónán mindent össze-vissza.  
Mintán megtette, a harmat tengerét  
Égető szomjában nagymohón fölissza.

Fekteti kaszáját Huszár a tarlóra,  
Kalap-karimáját fogja a kezébe,  
S csendes imádsággal hálásan tekint föl  
Az ébredő naptól vérben uszó égre.  
Mikor sugarával tüzelni kezd a nap,  
Kioldozza lassan vászon tarisznyáját,  
S buza-kereszt tövén jóízűn fogyasztja  
Barna kenyerével füstölt szalonnáját.

160

Szalonnázás közben szekér jön az uton,  
Valami idegen urféle ül rajta.  
Gondolja magában Huszár Péter uram:  
"Biztosan valami végrehajtó fajta."  
Mérgében nagyot vág a szalonnabőrön,  
Mint ha végrehajtót szelne a bicskájá.  
"Hogy van Péter bácsi?!" — szólal a szekérről.  
Ijedtében szinte leesik az álla.

Megdörzsöli szemét, hátha nem jól látott,  
Csak valami tündér üzött vele tréfát;  
De megáll a szekér, le is szállnak róla,  
S fekvő renden egy ur nagyszaporán lép át.  
"Uramfia! ennek a fele se tréfa;  
Ugyan mit akarhat az urfajta vélem?!"  
Köszörüli torkát Huszár Péter buzdón,  
Hogy a közelgővel illendően beszéljen.

"Hogy van Péter bátyám? Talán rám sem ismer?!  
Pedig én volnék a Momárk Pistája.  
Öt év előtt mentem szerencsét próbálni  
Jó hatodmagammal nagy Amérikába."  
Erre a beszédre Huszár Péterben is  
Helyére zökkent a megriasztott lélek.  
"Te volnál az Pistánk? Ugy megemberedtél,  
Ha magad nem szólnál, meg sem ismernélek."

Na megörült Huszár, még pediglen nagyon,  
S a legénynek rögtön a markába csapott.  
"Ha már itt vagy szógám, ülj le egypár szóra!"  
Az egyik keresztől levette a papot,  
Lefektette szépen a kereszt tövébe,  
S arra ültette le Huszár a vendéget.  
És megeredt a szó. Az uton a kocsis  
Gyakorta köhintett, de ők csak beszéltek.



Huszár Péter uram rendre elsorolta:  
A faluban eddig ki halt meg, kik élnek.  
Hálistennek eddig gyönyörű a termés,  
Csakhogy ára nem lesz, attól máris félnek.  
Bikát vett a falu, de sok a baj véle;  
Merthogy nagyon hamis, az embert nem állja.  
A tanács nem tudja, hogy rézből, vagy vasból  
Tételesen-e gombot a bika szarvára?

Mikor már a bika során is tullestek,  
Szóba kapott akkor Molnárék Pistája.  
Az arany-orzágról mondott annyi szépet,  
Hogy Huszárnak szinte elcsurran a szája.  
Valósággal esörgött az arany és ezüst,  
Mikor Molnár Pista beszélte a sorsát.  
Huszár közbe-közbe nagyokat sóhajtott:  
"Hej ősém, az a föld hát a Tündérország!"

Végre elköszöntek. A legény tovább ment,  
Huszár meg ottmaradt takaré sötétig.  
De lelke olyan lett, mint a sugaras nap,  
Ha fölötte vészes borukat sötélik.  
Érett kalásznak bár acélos a magja;  
Szinte sir a kasza, mikor vágja rendbe,  
De Huszár Péternek, tudj az Isten miért,  
Szikrányi öröme sincs ezuttal benne.

Bucsut int a földnek jószágos szemével  
Nyugati égbólton régi jóbarátja.  
Máskor ugy elnézte Huszár a napmentét,  
De most nagy bajában még csak meg se látja,  
Mint a sötét felhőt ijesztő villámlás,  
Lelkét egy titkos vágy ugy végigcikázza.  
Kalásztermő földről elvágynak titokban  
Aranyos, ezüstös szép Tündérországba.

## II.

### HOSSZU BETEGSÉGNEK HALÁL A VÉGE.

Huszár Péter lelkét megvette a bánat,  
Fogyott szemlátomást, akárcsak az árnyék.  
Sokat tépelődött szegény felesége:  
"Ugyan mi lelheti, ugyan mire vágynék?"  
Csöndes nyári estén, mikor az uristén  
Kinyitja az égen csillag-bibliáját,  
Az eperfa alatt sok hallgatás után  
Csak megszólította Huszárné a párját.

"Ugyan, édes gazdám, mi a baja kendnek,  
Hogy ugy nekibusult darab idő óta?  
Ritka lett a szava, mint a fehér holló;  
Hallgat, mint a hattyu, ajakán a nóta.  
Ha beteg kend, szőljön! Javasasszonyt hívok,  
Magam szedek füvet péntek éjszakáján...  
A lelkem felét is örömet odadom,  
Csak kendet még egyszer nótás kedvbe' látnám."

Nem szólt cleinte Huszár, csak sóhajtott;  
A belső tusától ugy zihált a keble,  
Mintha büvös kezek akarata ellen  
A titok pecsétjét most törnék föl benne.  
"Nem kell nekem jófü, édes életpárom,  
Javasasszony se kell, nem vagyok én beteg.  
Csak az a bajom, hogy az arany földére,  
Szép Tündérországba én el nem mehetek."

Megriadt az asszony a nagy vallomástól,  
Mint az erdőszélen epret szedő gyermek,  
Ki a bokor alján apró gyikra számít,  
S ijedten látja, ott kigyók is teremnek.  
Remegett az asszony, mint a megzavart őz.  
Elszorult a szive, majd pedig sebesen  
Dobogásnak indult. Szólani nem szólott,  
Csak megeredt könnye és sirt keservesen.

Majd mikor a könnyel engedett valamit  
Lelkének viharos, fekete boruja:  
Kérlelte az urát, féltő szerellemmel  
A nagy, erős ember keblére borulva:  
"Az óperendés tengeren is tulra,  
Nagyidegen földre minék vágyik kelmed?  
Isten látja lelkem, meghasad a szívem,  
Ha itthagya bennünket, ha valaha elmegy."

Az ember szive is engedett a szóra,  
Mint a fagyos jégcsap tavaszi napfényen.  
Nevetett is hozzá, mikor biztatgatta  
Megráult asszonyát, hogy sohase féljen.

"Lám Molnár Pista is megjárta az utat  
Minden nagy baj nélkül, hát én is megjáróm.  
Hozok haza bőven aranyat, ezüstöt,  
Drága selyemkendőt, meglásd édes párom."

A nagy vágyakozás, mint a gyilkos féreg,  
Beleette magát a Huszár szívébe.  
Még az asszonyának se volt annyi lelke,  
Hogy a szive baját egész kibeszélje.  
Darabig csak állta Huszár a vágyódást,  
De hogy az a féreg szíven tovább rágott:  
Kimondta keményen, ha törik, ha szakad,  
De ő fölkeresi szép Tündérországot.



Szükös terméskéjén alighogy tuladott,  
Utrakészült Huszár jó többedmagával.  
Ugy sirt az asszonya, mint a záporosó,  
A lelke nem birt meg szive nagy bajával.  
"Jóságos uristen de elborítottad  
Fekete boruval az eget felettem.  
Az uram se halt meg, fiam mégis árva,  
Magam meg bánatos özvegyasszony lettem."

Csitította Huszár szóval, öleléssel,  
De csak nem csitult el a zokogó asszony.  
Minden vigasztalás, minden magyarázás  
Csak arra volt jó, hogy uj könyvet fakasszon.  
S mikor a válasznak szörnyü perce megjött,  
Ringó két karjával átfogta az urát;  
Majd meg összeesett szótlán fájdalommal,  
Mint a gyöngé galamb, mikor szíven szurják.

### III.

#### SZEGÉNY EMBER DOLGÁT BOLDOG ISTEN BIRJA.

Szakadatlan sorban ejti homokszemét  
A rohanó idő hatalmas órája.  
Esztenőkké tette a napot, a hetet,  
Amióta Huszár Amerikát járja.  
Az idő kendője letörülte könnyét  
Párja nélkül maradt szegény asszonykának.  
Csak a szive fáj még, csak a lelke sir még,  
S mintha arcáról a rózsák is hullnának.

Az első időben sűrűn jött a levél,  
Vándor ismerősök izenetet hoztak:  
Tiszteln az ura, megjön nemsokára,  
S gazdája lesz megint pusztuló vagyonnak.  
És telt-múlt az idő. Sok tavasz kinyílt már,  
Sok ősz temette el a napfényes nyarat.  
A faluból sokan mentek is, jöttek is;  
De az ő embere csak mindig ottmaradt.

És hervadt az asszony, mint a tilkadt virág,  
Füából pediglen embernyl ember lett;  
Amikor egyszerre elhallgatott a hir,  
S nem hozott a pósta se pénzt, se levelet.  
Főléledt ujólag a hervadó asszony  
Lelkének rejtékén szunnyadozó bánat;  
Kitárta keservét hangos, nagy panasszal  
Apját kérdezető, szép legényfiának.

"Jaj mi lesz belőlem, egyetlen jó fiam,  
 Apátlanul maradt gyermeke szívemnek?  
 Csak nem feledett el bennünket az apád,  
 Hogy darab ideje már nem is izenget?  
 Megkérdeztem fütől, tudakoltam fától,  
 Tavasz nyílásán a megtérő madártól:  
 Tudnak-e hát róla, látták-e valahol?  
 Egyik se tudott hirt szegény, jó apádról."

Hallgatott a legény, csak néha rendült meg,  
 Mikor fölbugott az anyja zokogása.  
 El-elfordult olykor, széles ingujjával  
 Ugy törölte könnyét, hogy anyja ne lássa.  
 Elnyelte a sirást és szólott ekképen:  
 "Ne sirja ki szemét édesanyám lélkem!  
 Inkább a ruhámat rakosgassa rendbe,  
 S apámuram után eressen el engem."

Hallgatott a sirás. Fölnézett az anya  
 Könyvein keresztül szép legényfiára;  
 Sejtelmes szívével teolvasta onnan,  
 Hogy a mit kimondott, hamar meg nem bánja.  
 Birokra kelt benne hitvesi vágyódás,  
 S a magzatát féltő anyai szeretet.  
 Szólani nem tudott, csak mint a falevél  
 Szellő legyintésén, szegény úgy reszketett.



Huszár Pali készült ismeretlen utra;  
Engedte az anyja, majd meg tartogatta.  
De hogy a fiuban ember lett a szándék,  
Szüksős garasait hát csak odaadta.  
Borus őszi reggel, amikor az Isten  
Könnyeit hullatta szomorkodó égből,  
Jajpanaszos sirás, patakzó könyek közt  
Leszakadt a fiu anyja kebeléről.

Siró reménységgel ottm.radt Huszárné;  
Belépett a fiu idegen világba.  
Valami vasmarok szorongatta szívét,  
De könnyét elnyelte; ne mondják, hogy gyáva

162

Sehes gőz-paripán, amikor átnyargalt  
Nagyidegen földön, ismeretlen fűzön:  
Csak megjelent szemén áruló harmatgyöngy,  
S ajkába harapott, hogy szíre ne fájjon.

Napokig tartott a gőzös vésztetését;  
Megjártak talán egy egész nagyvilágot;  
De a Pali szemét lezárta a bánat,  
Csak fájó lelkének szemével látott.  
Emberi áradat sodorta magával,  
S egyszer csak ott volt a hatalmas tengeren.  
Nem tudt., hogy tenger; de gondolta, hogy víz,  
Mert rajta fa sincsen, meg kalász se terem.

Ezernyi népével, mint egy uszó város  
Csapkodó hullámon libegett a bárka.  
Meg-megnyílt a tenger hullámszülő méhe;  
Elnyeli a hajót, mindenki azt várta,  
Majd kisértőt a nap, elsimult a tenger,  
Egy-egy haragos ránc alig akadt rajta.  
Szélid susogással ringatta a hajót,  
Akárcsak bölcsőjét a dudoló dajka.

Sokféle szépségét tárta föl a tenger  
Egyszer haragjában, máskor jókedvében.  
Huszár Pali mindig az apját kereste  
Megtörő vizecseppek szívárvány-képében.  
Mikor meg a tenger felkorbácsolt méhe  
Megzavart nyugalmát rémitőn siratta:  
Szegény édesanyja jutott az eszébe,  
A ki tenger könnyet sirhat el miatta.

## KÖNNYŰ A MADÁRNAK...

Sokáig hanyódtott tengeren a hajó,  
 Azt gondolta Pali: sose lesz már vége.  
 Valahára mégis nagy füstfelhőt láttak,  
 Amely kavarogva huzódott az égre.  
 Huszár Pali éppen a semmibe bámult,  
 Amikor a hajón jelezték a földet;  
 A rettentő füstrel azt hitte, hogy ház ég,  
 Vagy hogy legalább is malacot pörkölnek.

Meglassult a hajó, kisebb barázdákat  
 Hasított a vizen, s nagyot szólt a tülke.  
 Tágas hajó-gyomor okáda a népet,  
 Mely nagykiváncsian egymást marta-gyúrte.  
 Várták, mint a zsidók, az ígért földet,  
 És amikor feltűnt, azt hitték: káprázat.  
 Katonás sorokban mesés óriásköv  
 Előttük álltak az égbenyuló házak.

Akkora egy-egy ház, hogy belechézik,  
 Aki egy izromban végigtékint rajta.  
 „Ha már házuk ilyen” — tépelődött Pali —  
 „Akkor a templomuk ugyan milyen fajta?”  
 „De sok szalma kell itt, hogy befördjék véle  
 Ezt az irgalmatlan sok-sok magas házat!”  
 Nagy elámulásban meglökte valaki:  
 „Cihelődj már öcsém, ne társd itt a szádat!”

A hajó megtorpant, mint az Ijedős ló,  
 Majd nekibartott egy pajta oldalának;  
 Erős köbökéket vetettek nyakába,  
 Hogy meg ne szökhesen, amikor leszállnak.  
 Nagy hucsa-járásban huzódott kifelé  
 A hajó-gyomornak tarka-barka népe.  
 Foryog vaskalapú, kékruhás emberek  
 Terelték őket a pajta közepébe.

Olyan volt a pajta, akárcsak a vásár;  
 Batyuját, ládját, kiki hureolgatta;  
 Sorba ment valami hitvány finánc-féle,  
 S a batyut, a ládát jól kitapogatta.  
 No csak tapogassa, vélekedett Pali,  
 Meg is szagolhatja, ő ugyan nem bánja.  
 De mitől is félne, hiszen nem pipázik,  
 S nincsen a batyuban tilos szüzdohánya.

Amikor a finánc végigszagolt mindent,  
 Ujra csak hajóba terelték a népet.  
 Vissza is viszik tán, gondolta némelyik,  
 Pedig alighogy a mesés földre lépett.  
 Nem volt nagy a hajó, csak olyan időtlen;  
 Szorultak is rajta, akár a heringek.  
 Mindenki a lóbát, batyuját dugdosta,  
 S aggodalmában csak ki sem is tekintett.





Iromba nagy házhoz evezett a bárka,  
A mely ott busult a tenger közepében.  
Beterelték őket, s nagy bámulatukra  
Végigtapogatták mindannyit keményen.  
Sehogy se tetszett a dolog a fiunak;  
Furcsa szokás lehet itt ezen a tájon,  
Hogy a jókes embert úgy megtapogatják,  
Mint a jószágot az országos vásáron.

Fojtott lélegzettel áldogált a sok nép;  
Mégkönnyebbült Pali, hogy rajta tustestek.  
Hát egyszer csak tolták rácsos ketrec mögé;  
Azt hitte, most kerül sora a deresnek.  
Nem huzták deresre, csak egy pápaszemest  
Szolgabíró-féle nevét tudakolta.  
Földeriült a fiu, hogy a nyelvén szóltak;  
Beszédessé tette az ur magyar volta.

"Mégkövetem szépen, tekintetes uram,  
Huszár Pali az én becsületes nevem.  
Eljöttem keresni az édesapámat,  
Ne bánjanak azért keményen itt velem.  
Ha szómmal nem véték, tekintetes uram,  
Mit tud az apámról? Megmondhatna nekem:  
Merre is forduljak, hova is induljak  
Apámuram után ezen a vidéken?"

Nagyot nézett az ur a pápaszemével,  
De a Huszár Péter híret még se tudta.  
"Nagy falu ez öcsém, jó sok pénze legyen,  
Aki belefogott a végtelen utba.  
Ez itt a bökkenő. Már most az a kérdés,  
Van-e nálad, öcsém, elegendő pénzed?"  
A pénz szóra Pali meghökkent egy kicsit,  
S a pápaszemestre gyanus szemmel nézett.

Lelkére kötötte édesanyja otthon:  
Vigyázzon a pénzre, hogy ne keljen lába.  
Azért hát eldugta pénzeszkéjét Pali  
Apja levelével a ráncos csizmába.  
A pénze miatt, hogy noszogatták szörnyen,  
Nekidőlt végül a ráncos kerítésnek;  
Egyik csizma orrát nekiakasztotta  
A másik sarkának. Így került a pénz meg.

Keszkenőjét, mikor kibontotta szépen,  
Megkerült a pénzzel az apja levele.  
Előadta ezt is, mutatta amazt is;  
Emberebbül bántak ezekután vele.  
A pápaszemes ur ugyan mondogatta,  
Hogy amennyit lehet, szívesen tesz érte.  
Szólitotta tüstént a segéd-jegyzőjét,  
Aki Huszár Palit szépen elkísérte.

Girbe-görbe uton, vizen is meg földön  
Eljutottak végül nagy, füstös átlásba.  
Harapni lehetett a fekete füstöt;  
Mert sok gőzös volt ott őjjeli szállásra.  
Itt a segéd-jegyző a pénze fejében  
Valami cédulát hozott ki Palinak.  
Odavezette egy nagy ember-csaphoz:  
"Egytel megint többen lesznek atyafiak!"

Megörültek neki mind az atyafiak,  
S magyaros szokásként megvolt a barátság.  
Hová megy, kiféé megy? rendre tudakolták,  
De csak igaz szívet, s nem talán hogy bántsák  
Megeredt a beszéd. Lassankint lepattant  
Titkos, nagy lakatja vágódó szíveknek.  
Kiderült a végén közös örömlkre,  
Hogy valamennyien Klevelandba mennek.

Bajzasz Kőkény Marci volt a legszavasabb,  
Őt is nézte nyomban a csapat vezérnek.  
Mivelhogy másodszor járja meg a földet,  
Utbaigazítást egyig tőle kérnek.  
Agyas ember lehet, bajszáról is látszik,  
Amelynek a felét kölesön is adhatja.  
Ért sok mindenféle idegen nyelvekhez,  
Az öngolt még hozzá ujjon mutogatja.

Tüsszögő gőzösre fölzállottak végül,  
S bársonyos ülésen jól megtelepedtek.  
Kőkény Marci uram nagy jóakarattal  
Baját tudakolta a Huszár gyerekeknek.  
Utazása célját elmondta a legény,  
S amikor vége lett panaszos beszédnek,  
Biztatgatta Kőkény: "Itt vagyok én öcsém,  
Hát akkor az apád hogy is ne lelnéd meg!"



Székret szőré gőzös repült, mint a sárkány;  
Alig győzték szemmel tovatünő tájat.  
Még a gőzösnél is sebesebben repült  
Huszár Pali lelke; szinte belefáradt.  
Hogy lelkének röptét mi se gátolhassa,  
S apjától anyjáig sebesebben szálljon:  
Meggönyörült rajta szerelmes csókjával  
Fájó szívek baját elringató álom.

V.

ANHÉNY HÁZ, ANNYI SZOKÁS.

Zugva, zakatolva szállt a tüzes gőzös,  
Álmodott a fiu gyönyörűet, szépet.  
Pelyhező bajsza is rezgett a mosóltyól  
Hiszen azt álmodta: apjával beszélget.  
Mikor a legszebbik képét mutogatta  
Boldog aluvónak álom délibábja,  
Főlrázta valaki: "Kelj föl, Pali öcsém,  
Hiszen megjöttünk már Kleveland városába."

Fölrezzent a legény, mezdörzsölte szemét,  
S ébren is kereste a megszakadt álmot.  
Letünt a délibáb, tündér-képe helyett  
Bicskával szelhető, fojtó füstöt látott.  
Csak az a szerencse, hogy a nagy sötétben,  
Apró üveg-gyertyák ott is égnek.  
"Füstön élnek itt tán egyig az emberek!"  
Szólott csodálkozva a fiu Kőkénynek.

Szives atyafiak örömmel fogadták,  
Nagyban ölelgették mind az érkezőket.  
Pali meg csak állott, mint a szomorú-fűz,  
Senki emberfia nem ölelte őt meg.  
Megdobbanó szívéet biztatgatta váltig,  
Hogy a sziveslátást ő is csak megkapja.  
Mikor találkoznak, megöleli százszor,  
Meggöckolja százszor majd az édesapja.

Kőkény Marci rászólt: "Gyere velem öcsém!"  
S elvitte magával kormos, kis faházba.  
Apját tudakolta legelőbb a fiu,  
Arra se gondolt, hogy ut-porát lerázza.  
Biztatták erősen, hogy kicsinyég várjon:  
"Hiszen éhesen csak nem megyen innét el!"  
Hosszu, nagy asztalhoz még le is ültették,  
De csak nem esett jól neki semmi étel.

Kőkény mikor látta, hogy a vágyakozás  
Nagyon is a nyakán ül már a legénynek;  
Fölszedődött lassan a gazdával együtt,  
Hogy valahol Huszár Péter után nézzen.  
Keresték a címen, ami meg volt feva  
Jó öreg betűkkel a régi levélben.  
De a házban lakók nem ismerték Huszárt;  
Biztosan elkerült valahová régen.

"No ha itt nem tudják, megkérdezzük akkor  
A sarki koreszmárost; az biztosan tudja.  
De hogy is ne tudná, mikor a magyarnak  
Olyan igen rövid koreszmát az utja."  
Kökény Marci bölcsen imígy okoskodott,  
S megnyomta killnesét a sarki koreszmának.  
Nagyot nézett Pall, hogy micsoda ház az,  
Ahol az emberek a jászolnál állnak?

A jászol deszkáján természetes poharak  
Büszkén ágaskodtak fölfelé az égnek;  
Tisztelettel mondvá, a vezér-marhára  
Kolompnak is bátran mind beillenének.

164

Jó tüdejű tótok fujhatták valahol  
Ezeket a derék, szűlős poharakat;  
Holmi hitvány legény, ha megemlgeti,  
Valóságos csoda, hogy belé nem szakad.

Kökény nyel nagyokat kezelt a koreszmáros;  
Régi jóembere, gyakori vendége.  
Odanyult nagyhamar jászol oldalához,  
S tette a poharat Kökénynek elébe.  
Valami mérgesen habzó sárga lével  
A poharak közül megtöltött vagy hármat;  
Poharát emelve odaszólt Kökénynek,  
Hogy a nagy öröme mindnyájan innának.

Nem kellett sokáig biztatgatni őket,  
Kökény nekivult a sörnek miatta;  
Jászolnak támasztva az egyik könyökét,  
Markával a pohár nyakát szorongatta.  
Pallt is kínálta, s bár előbb szabódott,  
Mégis belekóstolt a barátság végett,  
De az első kortynál letette poharát:  
Nem tudta kiállni a keserűséget.

"Harapj bele, öcsém!" noszogatta Pallt  
Vastag barátsággal a tréfás koreszmáros.  
"Egy Kökény komám, aki nem tud inni,  
Américában az sose lehet számos?"  
Bizonygatott Kökény, de fölbátorodva  
Pártját fogta azért mégis a legénynek.  
"Zöld még a gyerek, hát nem tudja a módit,  
Meg egy kis baja is akadt a szegénynek."

Hallgatott a legény, csak szégyelletében  
Piros lett a képe, s az ajkát harapta.  
Huszár Péter sorát tudakolta Kökény;  
Merthogy a fiúnak ő az édesapja.  
Ismerni ismerte Huszárt a koreszmáros;  
Derék egy ember volt, nem ivott hitelbe.  
"Csak egy hibája volt" mondta a koreszmáros —  
Hogy nagyon keveset ivott ölkigyelme."



Megdobbant a legény szive az örömtől,  
De talán csak azért, hogy új bánat érje.  
A kocsmáros szerint elköltözött apja  
Jó darab ideje Pittsburg környékére.  
"Keríts öcsém munkát, se sosem szomorkodjál;  
Hiteled van nálam rogyásig akár most!"  
Megköszönte Pali; Kőkény még italt kért,  
S nagyvőgre otthagyták a derék kocsmárost.

Mélyen nekivágott a bánat kaszája  
Az elhagyott fiu sajgó szívének.  
Aludni se tudott, ébren is álmódott:  
Csak ő valahára az apját lenné meg!  
Kinálták szívesen étellel-itallal;  
Egyre huzódzott, s nem ivott, nem evett.  
Csak mikor magára maradt bánatával,  
Könyekkel szóta meg a barna kenyéret.

A nagy szomorkodást megsokalta Kőkény,  
S nekikönyöklöve szóba ereszkedett:  
"Mit dorombolsz, mint a Pilátus macskája,  
Vedd elő már egyszer a jobbik eszedet;

Csupa sóhajtásból nem lehet megélni,  
A mestergerendát meg hasztalan nézed.  
Az apád után most úgy se mehetsz még el;  
Mert hiszen nem maradt elegendő pénzed."

Itt köhögött Kőkény, majd meg újra kezdte:  
"Munka van itt bőven, csak emberre várnak.  
Beviszlek én, öcsém, olyan finom helyre,  
Hogy jobb lesz a sorod, mint a vicispánnak."  
Hallgatott a legény, majd pedig megszólalt:  
"Fogadom a szavát, kedves Marci bátyám;  
Vállalom a munkát, hogy pénzhez juthatnék,  
S az apámuramát mielőbb meglátnám."



Másnap reggel Kőkény elvitte a legényt,  
S meg is mutatta, hogy ura a szavának.  
Munkát kapott Pali, s hordta a sok vasat  
Kormos udvarán a füstölgő vasgyárnak.  
Morajlott a nagy gyár, mint a viharfelhő,  
Amely méhében a villámokat horolja.  
Közben nagy robajjal föllángolt a kémény:  
Repült szerteséjjel a sok tűz-pozdorja.

Két karja erős volt, mint a nemes acél,  
S mégis nagysok baja támadt a legénynek.  
Meg nem értett nyelven sokat unszolgatták,  
Pedig amit megtett, három se tenné meg.  
S mikor egy-egy vasrud hirtelen estében  
Meg nem szokott kezét, lábát odakapta:  
Baját lekicsinylő idegen emberek  
Bántó röhögéssel jót mulattak rajta.

Titkolta panasztát, bár epedve várta,  
Hogy jöjjön el végre a szabad vasárnap.  
és amikor megjött, elgyötört kezével  
Levelet irt menten az édesanyjának.  
Százszor is csókolta, többször is biztatta  
Szomorkodó anyját a hosszú levélben:  
"Jó sorom van itten, apám is közel van,  
édes anyámasszony, hát mitől se féljen."

Egy-egy ilyen sornál elkapta a fejét,  
Hogy ne hulljon könnye a hazug írásra;  
Biztató sorok közt az áruló könyvet  
Szegény édesanyja valahogy (ne lássa.  
Levele zártával kiült a ház elé,  
S vágyó szemmel nézett föl az égi útra.  
Szíve keservében sziate úgy találta,  
Göncöl-szekérnek is görbébb itt a rudja.

VI.

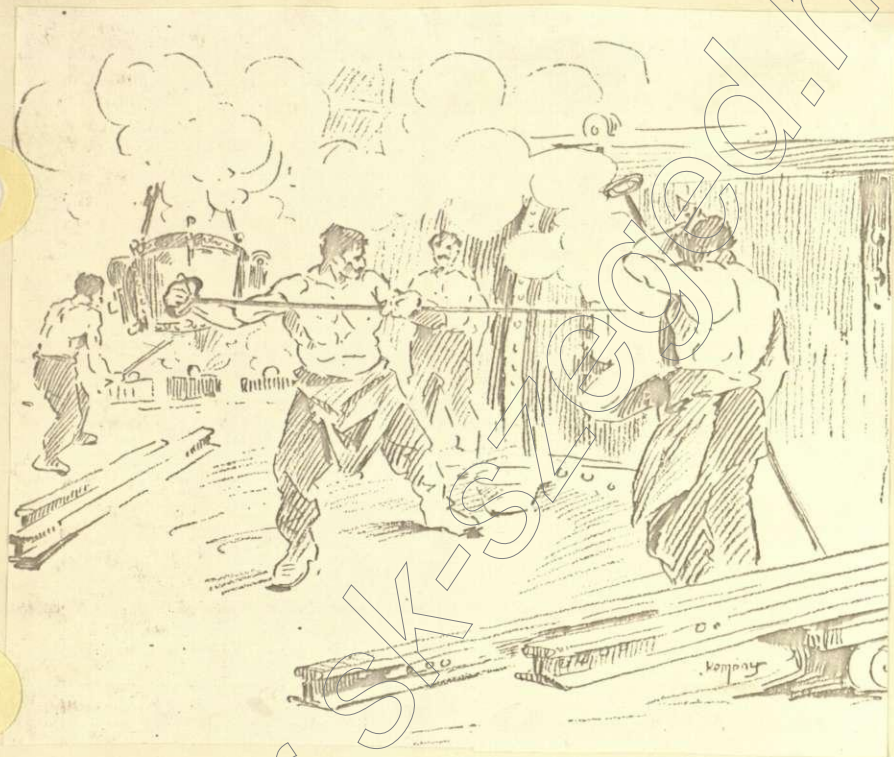
### NAGY A VILÁG...

Változatlan idő száron repül egyszer,  
Máskor csiga-lassan mászik ólomlábon.  
Küzdő földi ember kergetni szeretné,  
Máskor azt akarná, hogy kissé megálljon.  
Huszár Pali lelke lassunak találta,  
S csinált a percekből végtelen órákat.  
Nem tudta főlérni egyenes eszével,  
Mifélt tartja féken az idő a vágyat?

Számítgatott hetek hónapokká nőttek;  
Táposta tovább az ember-örlő malmot.  
Várta várta mindig apja üzenetét,  
De hónapok múltán még csak hírt se hallott.  
Anyja üzenetét meghozta a pósta;  
Apró gyöngy-betűvel a tanító írta,  
De gyöngy-betűk közé könyvek igaz gyöngyét  
Mégis csak végiglen édesanyja sirta.

Nagysok idő múlva megjött a várt óra,  
Pittsburgba készültek ismerős magyarok.  
"Vigyenek magukkal, az Istenre kérem!"  
és hogy megigérik, szeme csak úgy ragyog.  
Dalólni szeretne száguldó gőzösön,  
Repülni akarna Pittsburg városába,  
Pittsburg városában csak odaborulni  
Szerető szívével az apja nyakába.





Eveges állásba behajtott a gőzös,  
Itézi ismerősök vártak a végében.  
Ki is vitték őket magas domboldalra,  
Ahol a nap ritkán látszik meg az égen.  
Kopasz domboldalon apró, kormos házak;  
Lapulnak, akár a füsti fecske-fészkek.  
Ablak-üvegük is megvakult a füsttől;  
De minek ott ablak, ahol ki se néznek?

Három apró lyukból állt a kormos kunyhó;  
Két lyukban alusznak, egy meg a nappali.  
Eddig tizenhatan húzódtak meg benne,  
A tizenhetedik lesz ezután Pali.

Hogy elismerkedtek, s a gondos gazdasszony  
Mozgó, nagy asztalra fölhordta az ételt:  
Meggörgette Pali a házigazdától,  
Ismerték-e apját, már mint Huszár Pétert?

Ránézett a gazda a "vezér-burdos"-ra,  
A ki helyeslőleg intett, hogy nem bánja.  
Ugy mert csak felelni a jó házigazda  
Vontatott beszédben a fiu szavára.  
Már hogyné ismernék, mikor náluk lakott.  
Igaz, hogy megvakult az egyik szemére,  
De csak jó ember volt. Megunta a gyárat,  
S elment a bányába Cheswick vidékére.

Ez is szólt valamit, az meg tőditotta;  
Az ital tüzelte őket a beszédre.  
Kiderült lassankint, hogy Huszár Péternek  
Valami vasdarab repült a szemébe.

166

Kifolyt a félszeme, s azért elnevezték  
Jellemzetes néven félszemű Huszárnak.  
"Hej, pedig kár érte — szólalt meg a gazda —;  
Mert félszemével is levert volna hármát."

Nagyot nézett Pali, amikor hallotta,  
Hogy apjának csak a félszeme van épen.  
Csak az vigasztalta, hogy mikor meglátja,  
Az egész lelke lesz majd a félszemében.  
Az anyjának mégse ír semmit felőle;  
Hiszen ha ráesik anyja pillantása  
Félszemű apjára, ugys megindul majd  
Patakzó könnyekben lelke zokogása.

Elhallgatta volna Pali tán egy hétig,  
Ha édesapjáról szólt volna a beszéd.  
Szóba hozta egyik, hogy a szeme miatt  
Szegény Huszár csaknem elvesztette esztét.  
Nem mert hazamenni, nehogy még valaki  
A félszeme miatt benne koldust nézzen.  
"Itt maradok addig" — mondogatta sokszor —,  
"Ameddig a szemem visszanyerem pénzben."

"Spórolós ember volt Huszár Péter bácsi,  
Nem is akart addig sehogy hazamenni,  
Ameddig fiának egész telek földet,  
Hozzá meg régy lovat nem tud majd szerezni.  
Hej, pedig de sokszor sirt az a félszeme,  
Amikor anyáddal emlegetett téged!  
De hát csak itt maradt, hol a szeme miatt,  
Hol pedig a sokszor említett pénz végett."

A "főburdos" mondta ezeket módosan,  
S igaztalanul, beviszi a gyárba.  
Ott maradhat addig, amíg rá nem akad  
Ugy véletlenségből az édesapjára.  
Pali is gondolta, darabig elmarad,  
Hátha itt a munka valamivel könnyebb?  
Szerez valamieskét, s anyjának is vihet  
Kettős kapoccsal egy imádságos könyvet.





De eljárt az idő, nyugovóra tértek;  
Hatan is feküdtek egy-egy szurtos ágyon.  
Erőt vett mindenkin, csak Palival nem birt  
Hajnal-hasaadásig a lelkődő álom.  
Mikor hajnaltájon fölriadt a háznép,  
S nagy csörömpöléssel munkájába készült:  
Ő is fölszedődött és a "főburdossal"  
Munkába indult el minden alvás nélkül.

Kopasz dombok alatt, piszkos folyó mentén  
Szörja lángesővált a vasgyár az égre.  
Sűrű füstfelhővel beborítva minden;  
Néha úgy tűnik föl, mintha a füst égne.  
Zug, morog, zakatol, dübörög rémesen.  
Mintha a föld lelke sirna ki belőle,  
Hogy méhét meglopva, magzatát bedugják  
Tüzes lángon sülő, vasolvasztó csőbe.

A rettentő dörgést, hogy meghallja Pali,  
Menne is már vissza, csak hogy nem tud merre.  
A "főburdos" közben nagyban magyarázza,  
Hogy a folyó vasat megfogni ne merje.

Kutyább a folyó vas ragadó folyónál,  
Amely áldozatát egészben elnyeli.  
Akit a folyó vas egyszer megragadhat,  
Ítélet napjáig seaki meg nem leli.

Fekete seregben buzólik a népség  
A füstöt okádó, lángot szülő gyárba.  
Nagy vasas szekeret húznak itt néhányan,  
Ottan pedig hol a vas folyik szikrázva:  
Mezitelen háttal izzadnak erősen,  
Baromnál rosszabbul dolgozó emberek.  
Aranyat izzadnak a durva vasérből,  
S hivány bérét féltve, egyikük se remeg.

Nagyot durran egyszer, ágyunál is jobban,  
Mintha csak a vén föld kinjában köhögne.  
Futnak az emberek; csengő kocsik jönnek,  
S vizzik a sok embert holtan, vagy hörögve.  
Elmulik mihamar, tovább folyik minden;  
Huzzák a munkások a rettentő jármot,  
Mintha csak a halál nem is szedte volna  
Rövid óra előtt a borzasztó vámot.

Fölfordult a világ Huszár Pali előtt,  
Szorongó lélekkel csak azt várta, leste:  
Hunyja be már egyszer szemeit a nap is,  
S terítse ki leplét a megváltó este.  
Hogy hazakerültek, megvallotta Pali,  
Feléje se néz már ezután a gyárnak.  
Megy az apja után, s mikor megtalálja,  
Hát csak egyenesen a hajóra szállnak.

Hallgattak mindnyájan, csak a "főburdos szólt:  
"Ha itt megmaradnál, okosabban tennéd.  
Hazamégy őrizni rongyos pár forintért,  
Csizma-talpalásért a mások tehenét.  
Csendőr, szolgabíró, finác, végrehajtó  
Elszedi kevélyen, mit a szegény arat.  
Itt meg a kutya se törődik majd véled,  
S munkádért fizetnek ragyogó aranyat."

"Megfulhatsz a hustól, fürödhetsz a sörben,  
Vándorolhatsz bátran végig az országon.  
Nem kérdez meg senki, nem fog el a csendőr,  
Hogy bilincsre verjen, dúrván nyakon vágjon.  
Meg azután látod — ezt már lassan mondta —  
Házasodni se kell itten utóvégre;  
Ügyes ember megél még a jég hátán is,  
Ameddig másnak van hitese felesége."

Hallgatott a fiu végig türelemmel,  
Mig a "főburdos" az életet dicsérte.  
Mikor sörét itta a szavas "főburdos",  
Csöndesen megszólalt Huszár Pali végre:  
"Hát hiszen mind igaz, de én csak nem bánom,  
Ha mindjárt halálos bűnül is tekónák:  
A csengő aranyánál, dustáló jólétnél  
Jobban szeretem a délibábos rónát."

Sajnálták a legényt, hogy hallgatni nem tud  
Semmi okos szóra, semmi jótanácsra.  
Elköszöntek tőle; csupa sajnálatból  
Elkísérte egyik még az állomásra.

Utközben ellátta hasznos tanácsokkal,  
S megváltotta szépen a vasuti jegyét.  
Nagy nyböködéssel azt is kibeszélte,  
Hogy Cheswick határán a fiut letegyék.

## VII.

### A HÖL A FÖLDNEK IS FEKETE A LELKE.

Megáll a nagy gözös, leteszik a fiut  
Hangtalan vidéken, virágtalan tájon.  
Elszoruló szívét bátorítja fütttyel,  
De csak nem sikerül, hogy szíve ne fájjon.  
Batalmas nyilások tátognak szanaszét:  
Vorkukát a szénpor feketére verte.  
Elbámul a fiu, hogy ezen a részen  
Talán a földnek is fekete a lelke.

Elharapja rögtön a biztató fütttyöt,  
Mintha csak temetőn, sírok között járna.  
Se kolomp nem szólal, madárfüttty se hallik,  
Képet se mutatja rémá délibábjá.  
Nagyhirtelen megáll, mint valami bálvány.  
Majd fölfut, mint kit álomból fölráznak.  
Magyar nőne hangját hozza meg a szellő,  
S távolból feltűnik alaktja egy háznak.



Esőverte házban szívesen fogadják,  
 Kinálják étellel, marasztalják váltig.  
 Köszöni a szállást, de meg nem maradhat;  
 Mert édesapjával találkozni vágyik.  
 Kérdezik az apját, hát csak megnevezi.  
 Halotti csönd áll be a kiejtett szóra;  
 Darabig ki se szól, csak a nyirkos falon  
 Méliabusan ketyeg a kakukos óra.

Megszólal a fiu, s kérleti a gazdát,  
 Hogy édesapjához még ma elkísérje.  
 Fölkészül a gazda, s vezeti szótlannul  
 Gyászleplel bevont széntermő vidékre.  
 Egyszer csak hirtelen kanyarodik az út:  
 A kanyarulatnál apró dombok vannak.  
 A gazda az utat hirtelen elhagyva,  
 Nekivág egyenest a kopár ugarnak.

Váltig csodálkozva követi a legény.  
 Domboknál az ember a legényt hevárja  
 Éa számol: "Egy... kettő... hat... tíz... tizenkettő...  
 Itt fekszik az apád, megölte a hánya" ...  
 Elfordul az ember, a szegény fiu meg  
 Szivettéppő jajjal ráborul a sírra...  
 Szép Tiünderországban elveszített apját  
 Takaré sírjából csaknem visszasírja.



A "Szabadság" 1908-as (Cleveland, O.)  
 Naptárából.